

[GÅ TIL FORSIDEN»](#)

1000-ÅRRINGER

# BIOLOGEN SOM FORELSKET SEG I TRÆR

*I Skien står en fredet hul eik, kjent som et frodig ungtre i 1358, da kongen sendte sendebud forbi der. I dag trengs syv mann for å favne rundt treet.*

**DATO:** 15.12.2014 / **AV:** Anne Sverdrup-Thygeson

Like 492 Tweet 11



*Fin eik. Larvik kommune, Vestfold.*



*Superfin eik. Berge landskapsvernområde, Kvam kommune, Hordaland.*



*Herlige små hulrom i flott eik, og man kan skimte en oksetungesopp der inne: begge Bjärka Säby, utenfor Linköping, Sverige.*



*Harry Potter-aktig eik (Prylepilen som smadrer bilen til Ronny & Harry). Berge landskapsvernområde, Kvam, Hordaland.*

Det er skumt, men ikke helt mørkt. Det lukter sopp og våt mold, som en svak anelse av høst. Samtidig et søtlig hint av varmt treverk, som et løfte om en kommende vår. Slik ville innsiden av en hul eik fortonet seg, om du kunne kripe inn der.

I Pippis fantasiverden kunne du funnet bringebærbrus gjemt her inne - kanskje til og med noen gullpenger? Virkeligheten er en anelse mer jordnær, men like fullt ganske spennende. Under deg ville du ha et tykt lag med vedmuld – en livgivende blanding av råtnende vedrester, sopptråder, kanskje et gammelt fuglerede og litt flaggermus-møkk. Vedmulden fungerer som en slags gourmetrestaurant for insekter: Her finner de aller mest kresne småkryp et koldtbord de kan like. I det lumre halvmørket inne i den hule eika kunne du få selskap av så mye som et hundretalls utrydningstruede småkryp.

Kanskje skimter du en signalgul råtesopp ved navn svovelkjuke, eller den rødbrune, nær utrydningstruede oksetungesoppen – begge viktige aktører for å skape disse hulrommene i eik. En håndfull sårbare flaggermusarter kan stryke lett forbi deg i sin lydløse flukt ut og inn av hulrommet i eika, som fungerer som barneværelse. Også flere større og vanligere dyr, som kattugla, er aktuelle leieboere her.

Som en beskyttende, eldgammel borg hever den hule stammen seg opp og verner om det rike mangfoldet av sopp og dyr på innsiden. Utenfor, i det skarpe sollyset, kan du beundre den forvridde barken – med dype sprekker og snirklete mønstre som minner om utskjæringer på stavkirker. I dette miniatyr-landskapet av eikebark vokser ulike lavarter, også flere av dem utrydningstruet. Grove vannrette greiner innbyr til klatring og lek, og hele treet gir en vakker profil mot lys himmel.

Slike mektige eiketrær har hatt en sentral plass i vår kultur og religion i flere tusen år. Helt tilbake til antikken har eik blitt omtalt med navnet Quercus, som stammer fra gresk og betyr styrke eller kraft. Med den nye naturmangfoldloven har hule eiketrær også fått en spesiell juridisk status. Hule eiker er en av Norges fem «utvalgte naturtyper». Denne betegnelsen brukes om naturtyper som er på tilbakegang og som er levested for sjeldne arter.

Etter loven omfatter «utvalgt naturtype hul eik» både middels store eik (mer enn 95 cm i omkrets i brysthøyde) med en synlig åpning inn til et hulrom, samt alle store eiker (omkrets mer enn to meter), enten man ser hulrom eller ei. De største eikene er ofte hule selv om vi ikke ser det. De har dessuten andre særegenheter som gir grunnlag for det usedvanlig rike og særegne tilhørende mangfoldet av insekter, sopp og lav.



**ANNE SVERDRUP-THYGESON**

[anne.sverdrup-thygeson@nmbu.no](mailto:anne.sverdrup-thygeson@nmbu.no)

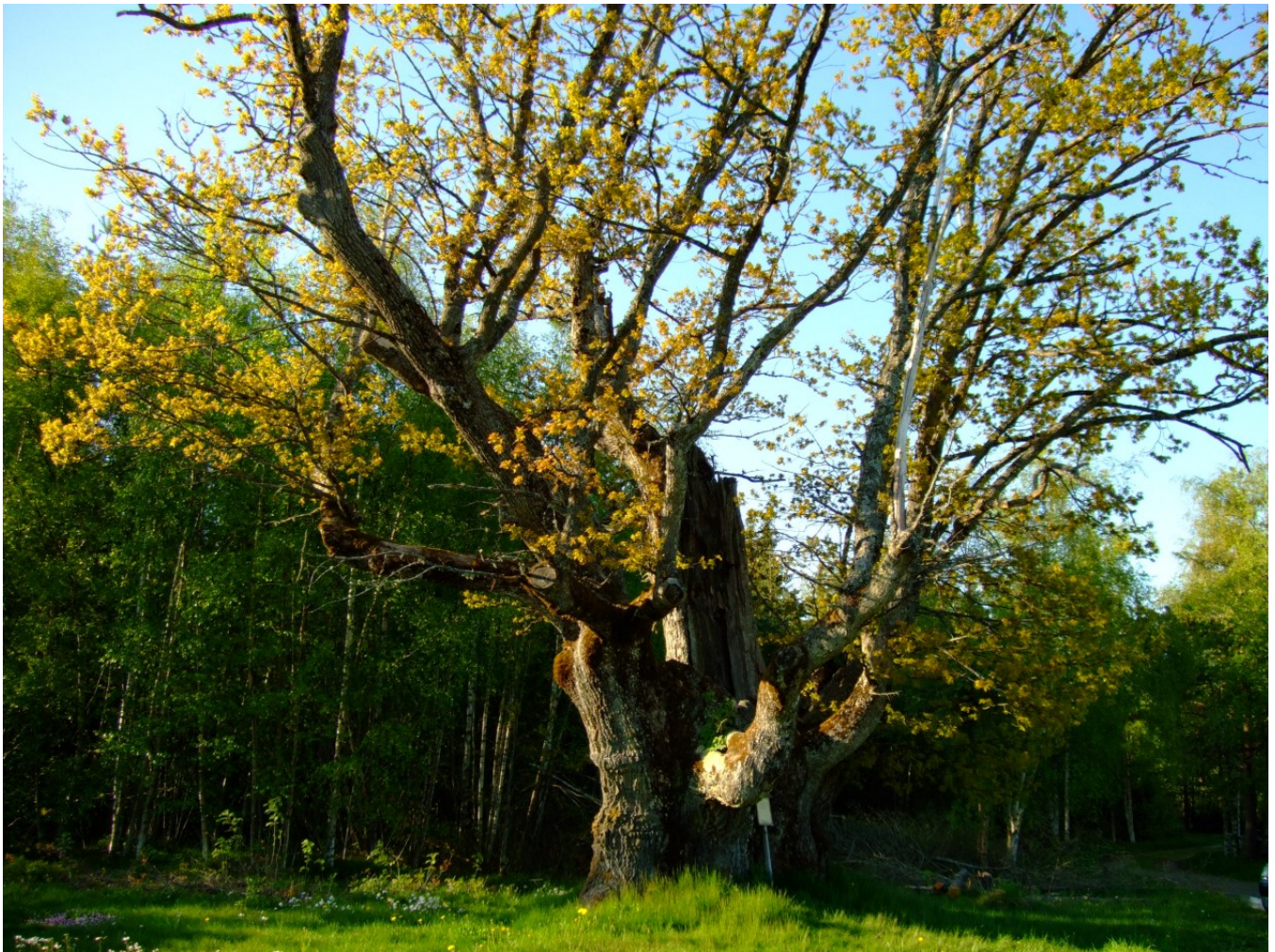
Professor i biologi på NMBU, Ås og vitenskapelig rådgiver i NINA. Forsker på skog og trær - og alt som lever der. Har en forkjærlighet for det rike men ofte ignorerte arts mangfoldet, som insekter og vedsopper. Dessuten glad i å løpe, helst sakte og lenge, i skog og fjell.

&

*Slike mektige eiketrær har hatt en sentral plass i vår kultur og religion i flere tusen år. Helt tilbake til antikken har eik blitt omtalt med navnet Quercus, som stammer fra gresk og betyr styrke eller kraft.*



*Sakral eik. Hof kirke, Hof i Vestfold.*



*Den eldgamle Veholteika, Skien, Telemark.*





*Rommer så mangt-eik: med knallgul svovelkjuke (t.v.): Vemmannsås naturreservat i Larvik. Til høyre: ved Tomb kirke, Råde, Østfold.*

En utvalgt naturtype er særskilt sikret etter naturmangfoldloven. Det er derfor ekstra viktig at vi vet hvordan vi best kan passe på dette spesielle levestedet. Vi vet at mange av de grove, gamle eiketrærne vokste fram i et åpent jordbrukslandskap, og trives best når de får fortsette å stå fritt og soleksponert. Og det er bare noen tusentalls slike store eiker, med hulrom og mye vedmuld, igjen i kulturlandskapet vårt. Vi vet også at mange av artene tilknyttet eika liker sol og varme, og det er vist at åpenhet rundt gamle hule eiker gjør at flere av de utrydningstruede insektartene trives.

Ved NMBU har vi sett mer på dette. Vi har funnet ut at et åpent landskap rundt gamle eiketrær ikke bare gavner billene på randen av utryddelse. Det er også bra for de andre sære artene her - de billene som (ennå) ikke er utrydningstruet. Samtidig som åpent landskap kan doble antallet rødlistede arter i eika, kan nemlig artsrikdommen av andre spesialister øke med mer enn 50 prosent. Akkurat hvor mye vil avhenge av flere faktorer, som hvor store trærne er og om det finnes andre hule eiker med de relevante artene i nærheten.

Det er dette som kalles en proaktiv artsforvaltning. At vi ikke bare driver desperate redningsaksjoner for enkeltarter når det er nummeret før de forsvinner, men også gjør noe - litt tidligere - for å forhindre at arter skal bli truet. Ikke så dumt det, i grunnen. Og det er ikke bare billene som vil glede seg om vi rydder rundt gamle eiker - et åpnere kulturlandskap er fint for kulturarv og turisme også. Vinn-vinn, med andre ord.

I Skien står en fredet hul eik som var kjent som et frodig ungtre alt i mars 1358, da kongen sendte sendebud om nye kjøpstadsrettigheter. I dag trengs syv mann for å favne rundt denne eika. Det kjennes godt å hvile pannen mot den knudrete barken og tenke store tanker. Tenke på historiens gang og alt denne eika har vært vitne til siden den spirte fram fra en eikenøtt, en gang i middelalderen. Tenke på at eiker kan leve i 500 år og bruke de neste 500 åra på å svekkes og dø, mens de hele tiden får flere sjeldne leieboere. Tenke på om vi tar godt nok vare på denne arven fra fortiden, med så rikt og underlig mangfold i sitt indre.

\*

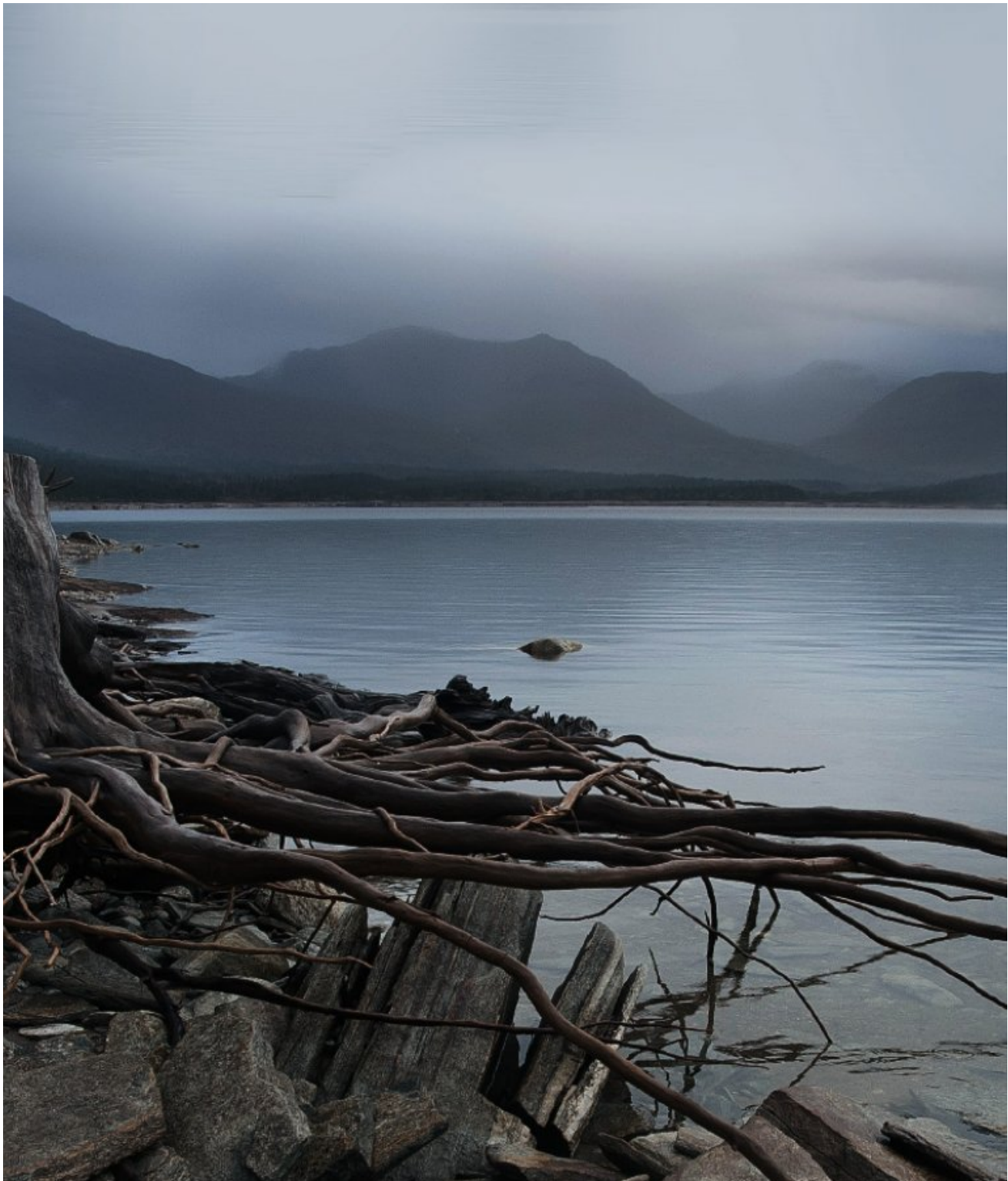
Vil du ha våre beste saker fra Harvest tilsendt en gang i uka, [trykk her](#).

&

*Det er dette som kalles en proaktiv artsforvaltning. At vi ikke bare driver desperate redningsaksjoner for enkeltarter når det er nummeret før de forsvinner.*

---

☺ anbefaler



## **FURUKJEMPENE I TROLLHEIMEN**

*Morten Gåsvand har lett etter furukjemper i Trollheimen i tre år. Resultatet er som et eventyr.*



## Å LE AV FORSKNING

Når Sylvi Listhaug avfeiar klimakrisa som «propaganda», hoverer ho over tusenvis av samvitsfulle menneske som har lagt ned millionar av arbeidstimar i eit forsøk på å forstå verda rundt oss.



## **ALLE SKOLER BØR HA EI HENGEKØYE**

*Kanskje må vi lære barna våre å koble fra, for at de skal koble på.*



## **SURREALISME I SKOGEN**

*Med kunstig lyssetting og lang lukkertid tar denne fotografen bilder i skogen om natten.*

[GÅ TIL FORSIDEN](#)



Add a comment...

Facebook social plugin

## HOLD DEG OPPDATERT PÅ HARVEST

Skriv inn din e-postadre

**REGISTRER**

[facebook](#)

[tumblr.](#)

© 2013 *Harvest Publishing* / [Om Harvest](#) / [Annonsering](#) / [Støtt oss](#) / [Søk](#)

Utviklet av: [Værsågod](#)